

Augustin om sin omvendelse

5 *Augustin (354-430) hører til oldkirkens betydeligste teologer. I hans selvbiografiske værk 'Bekendelser' (Confessiones) beretter han om den åndelige og intellektuelle udvikling, der førte ham til kristendommen. Værket indeholder således en række af Augustins teologiske overvejelser angående centrale aspekter af den kristne lære*

10 *[Augustin var fra barnsben bekendt med kristendommen, idet hans moder var kristen. Augustin blev dog ikke døbt og hans fader var dog hedning. Under sin ungdoms åndelige og intellektuelle søgen havde han stiftet bekendtskab med manikæismen og nyplatonismen. I Milano havde han desuden hørt biskop Ambrosius prædikener, hvilket havde ført ham tættere på kristendommen.]*
En dag fik jeg og Alypius¹ besøg i vort hus² af en vis Pontitianus, der som afrikaner var vor landsmand og nu beklædte et højt embede ved hoffet. Hvad han ville os, ved jeg ikke. Vi satte os ned for at tale sammen. Tilfældigvis lagde han mærke til en bog, som lå på et lille bord, der stod
15 foran os; han tog den, åbnede den og fandt til sin store overraskelse, at det var apostlen Paulus' skrifter; han havde nemlig ventet at finde en af de bøger, som jeg på embedsvegne stadig måtte beskæftige mig med. Da så han smilende på mig, lykønskede mig og tilkendegav sin forundring over, at han uventet havde fundet disse skrifter foran mig, og disse alene. Thi han var en troende kristen og knælede ofte for dig, vor Gud, i kirken under megen og langvarig bøn. Da jeg havde
20 fortalt ham, at jeg med stor opmærksomhed studerede disse skrifter, begyndte han at berette om den ægyptiske eneboer Antonius,³ hvis navn stod i stort ry hos dine tjenere, men lige til denne stund havde været ubekendt for os. [...] Vi undredes ved at høre om disse så vel bevidnede undergerninger, der så nylig, ja næsten i vor egen tid var bleven fuldbyrdet i den katolske kirke blandt dem, der havde den rette tro. Alle var vi forundrede, vi, fordi det var så mærkeligt, han, fordi vi aldrig havde hørt derom.

Derefter gik han over til at tale om de talløse klostre og deres sæder, der er dig en velbehagelig duft, og om ørkenens frugtbare ødemarker,⁴ som vi intet vidste om. Også i Milano var der et kloster uden for bymurene, fuldt af fromme brødre, der stod under Ambrosius' overopsyn, men vi vidste det ikke. Pontitianus fortsatte nu sin Fortælling, mens vi tavse lyttede med spændt
30 opmærksomhed. [...] *[Pontitianus giver herefter en udførlig skildring af, hvorledes to af hans venner, der havde høje embeder ved hoffet, engang på en vandring i nærheden af Trier traf på en eneboerhytte, hvor de tilfældigvis kom til at læse i en skildring af eneboeren Antonius' omvendelse, der gjorde et så stærkt indtryk på dem, at de straks besluttede sig til at opgive deres embeder og give sig til at leve som munke.]*

35 Dette fortalte Pontitianus. Men mens han fortalte, stillede du mig, o Herre, mig selv for øje, så at jeg ikke længere stod med ryggen til mig selv, den stilling jeg havde valgt, så længe jeg ikke ville betragte mig selv, og du stillede mig ansigt til ansigt med mig selv, for at jeg skulle se, hvor hæslig, hvor vanskabt og tilsølet, hvor fuld af pletter og sår jeg var. Og jeg forfærdedes ved synet, men der var ikke noget sted, hvorhen jeg kunne flygte fra mig selv. Og hvis jeg prøvede på
40 at vende blikket bort fra mig selv, så blev han ved at fortælle, og du stillede mig igen over for

¹ Alypius af Thagaste var Augustins ven.

² Augustin havde dengang offentlig ansættelse som lærer i retorik i Milano.

³ Antonius den Hellige (251 – 356) var en egyptisk munk og eneboer.

⁴ Her havde jo en mængde eneboere søgt tilflugt.

mig selv og drev mig igen hen for mine øjne, for at jeg skulle opdage min uretfærdighed og afsky den. Jeg kendte den nok, men jeg agtede ikke på den, dækkede over den og glemte den. [...] Da nu Pontitianus havde endt sin fortælling og udrettet det ærinde, han var kommet i, gik han bort, men jeg vendte mig til mig selv. Og hvad sagde jeg ikke til mig selv? [...]

5 Under denne vældige strid i mit indre, som jeg selv af al kraft havde yppet med min sjæl i mit hjertes lønkammer, vender jeg mig hastigt til Alypius med forvirring både i ansigt og sjæl og udbryder: "Hvad er det, vi finder os i? Hvad er dog dette, du har hørt? Ulærde Folk står op og river Himmeriges rige til sig, mens vi med al vor lærdom vælter os i kød og blod! Eller skammer vi os for at følge efter, fordi de er gået foran, og ikke snarere over, at vi ikke engang følger dem?" Da jeg havde sagt et eller andet i den retning, skyndte jeg mig i min sindsbevægelse bort fra ham, mens han forfærdet betragtede mig uden at sige et ord, thi jeg talte på en ganske uvant måde. Pande, kinder, øjne, ansigtsfarve, stemmens klang fortalte mere end de ord, jeg fremførte, om min sindstilstand. Til vort hus hørte der en have, der ligesom hele huset stod til fri afbenyttelse for os, thi værten, husets ejer, boede der ikke selv. [...] Ned i den have gik jeg, og Alypius fulgte lige bag efter mig. Thi det gjorde intet skår i min ensomhed, når han var til stede. Og hvorledes skulle han vel nogen sinde kunne forlade mig i en sådan sjælstilstand? Vi satte os så langt borte fra huset som muligt. Min ånd brusede i mig med forbitret og voldsom harme, fordi jeg ikke begav mig på vej for at slutte pagt og forbund med dig, min Gud. [...] Thi ikke alene det at begive sig på vejen, men også det at komme til målet beroede jo kun på, om jeg ville begive mig på vej, men der krævedes en vilje, der var kraftig og frisk, og det var ikke nok med en såret vilje, der snart blev vendt famlende i den ene retning, snart i den anden, og som var i splid med sig selv, idet den ene del af den stræbte opad, medens den anden søgte nedad. [...]

Jeg sagde ved mig selv i mit hjerte: "Se, nu skal det være, nu skal det være," og idet ordet blev udtalt, var jeg allerede på vej til at slutte pagt med dig; jeg var allerede lige ved at gøre det, og dog gjorde jeg det ikke; men alligevel gled jeg ikke tilbage til mit forrige standpunkt, men jeg blev stående lige i nærheden og trak vejret. Og jeg forsøgte igen og kom en lille smule nærmere, og så igen et lille stykke, og om et øjeblik havde jeg nået målet og stod der — og dog var jeg der ikke og havde ikke nået det og stod der ikke, idet jeg tøvede med at dø bort fra døden og at leve for livet, og det onde, som jeg var vant til, havde større magt over mig end det gode, der var mig uvant, og selve det øjeblik, i hvilket jeg skulle blive en anden, indgød mig så meget desto større rædsel, jo nærmere det kom; men det drev mig dog ikke tilbage, og det fik mig ikke til at vende om, men kun til at opsætte afgørelsen. [...]

Men da nu en dybtgående overvejelse havde draget hele min elendighed frem fra dens hemmelige skjulested og stillet den frem for min sjæls øje, da brød der et mægtigt stormvejr løs, som var ledsaget af en voldsom strøm af tårer. Og for at kunne lade tårerne strømme frit og uvejret rase ud i mig stod jeg op og gik bort fra Alypius, så langt, at hans nærværelse ikke længere kunne genere mig; thi ensomheden syntes mig mere skikket til at græde ud i. Sådan var det med mig, og han mærkede det; jeg tror også, jeg havde sagt noget med en stemme, der var tung af gråd, og således rejste jeg mig. Han blev tilbage, hvor vi havde siddet, helt overvældet. Jeg kastede mig ned under et figentræ — hvorledes ved jeg ikke — og lod tårerne have frit løb, og strømme af dem brød frem fra mine øjne som et velbehageligt offer for dig, og jeg sagde meget til dig, omend ikke med disse Ord, så dog med denne mening: "Men du, Herre, hvor længe?"

Hvor længe, Herre, vil du være vred evindeligt? Kom ikke vore gamle misgerninger i hu.”⁵ Thi jeg følte, at de holdt mig fast. Og jeg blev ved med at bryde ud i ord; der var fulde af jammer: ”Hvor længe, hvor længe skal det blive ved med at hedde: ’I morgen’ og ’i morgen’? Hvorfor ikke nu? Hvorfor skal min skændsel ikke høre op i denne stund?”

5 Således talte jeg og græd i mit hjertes bitre sønderknuselse. Se, da hører jeg fra nabohuset en drenge- eller pigestemme (hvilket ved jeg ikke), der med syngende tonefald fremsagde og blev ved med at gentage ordene: ”Tag og læs, tag og læs.” Straks forandrede mit ansigtsudtryk, og jeg begyndte ivrigt at overveje, om børn i en eller anden leg plejede at synge noget sådant, men jeg kunne slet ikke huske, at jeg nogen steds havde hørt det; så holdt jeg da min tårestrøm tilbage og stod op; thi jeg kunne kun forklare mig det som en befaling fra Gud om, at jeg skulle slå op i Bibelen og læse det første kapitel, jeg således fandt. Thi jeg havde hørt om Antonius, at han, da han tilfældigvis var til stede i en kirke, mens evangeliet blev læst op, havde følt sig truffet, som om det ord, der lød, var sagt til ham: ”Gå bort, sælg alt, hvad du ejer, og giv det til fattige, så skal du have en skat i Himlen; og kom så og følg mig,”⁶ og ved dette guddomsord var han straks bleven omvendt til dig. Skyndsomt vendte jeg tilbage til det sted, hvor Alypius sad; der havde jeg nemlig lagt apostlen Paulus’ skrifter, da jeg stod op, og gik derfra. Jeg greb bogen og læste i stilhed det Kapitel, som mine øjne først faldt på: ”Ikke i svir og drik, ikke i løssagtighed og uterlighed, ikke i kiv og avind, men ifør jer den Herre Jesus Kristus, og drag ikke omsorg for kødet, så begæringer vækkes.”⁷ Mere ville jeg ikke læse, og det var heller ikke nødvendigt. Thi straks, da jeg havde læst denne sætning, strømmede freden som et klart lys ind i mit hjerte, og al min tvivls mørke forsvandt.

Efter med fingeren eller noget andet at have mærket stedet lukkede jeg bogen, og nu helt kommet til ro fortalte jeg derom til Alypius. Men hvad han selv, uden at jeg havde mærket det, oplevede, viste han derved, at han bad om at måtte se det sted, jeg havde læst, og da jeg viste ham det, fortsatte han ud over det, jeg havde læst, med det følgende, som jeg ikke kendte. Men hvad, der fulgte, var: ”Tag jer af dem, der er skrøbelige i troen.”⁸ Dette anvendte han på sig selv og viste mig det. Bestyrket ved denne formaning forenede han sig med mig i beslutningen og det gode forsæt, der så vel svarede til hans levevis, i hvilken henseende han allerede længe havde været langt forud for mig. Derpå gik vi ind til min moder og fortalte hende, hvad der var sket, og hun glædede sig. Vi fortæller, hvordan det er gået til; hun jubler af lykke, og hun lovpri-ste dig, som mægter at gøre langt ud over, hvad vi beder om eller forstår, for hun så nu, at du i mig havde givet hende langt mere, end hun før under klage, gråd og suk plejede at bede om. Thi du havde omvendt mig til dig, så jeg nu ikke mere ville søge en hustru eller noget andet håb for denne verden, men forblive i den troens regel, i hvilken du for så mange år siden lod hende se mig. Og du havde vendt hendes sorg om til glæde, en glæde langt rigere end hun havde håbet det, og langt dyrebare og renere end den, hun havde kunnet vente, om jeg havde givet hende børnebørn. [...]

Endnu uerfaren i din ægte kærlighed læste jeg dem [Davids salmer] i den landlivets tilbage-trukthed, hvori jeg levede sammen med Alypius, han ligeledes katekumen,⁹ og hvor min mo-

⁵ Ps. 6,4; 79,5-8

⁶ Matt. 19,21

⁷ Rom. 13,13f.

⁸ Rom. 14,1

⁹ *Katekumen*: person, der forberedes til dåben gennem undervisning i kristendommen.

der havde sluttet sig til os, hun, der kvindelig af væsen var mandig i troen, afklaret i sin alders værdighed, fuld af moderlig kærlighed og kristen fromhed. [...]

[*Augustin og hans moder, Monica, rejser senere til havnebyen Ostia.*] Da den dag, på hvilken min moder skulle forlade dette liv, nærmede sig — bekendt for dig, men ubekendt for os — da skete det — og jeg tror, at det var dig, der føjede det således ad dine uransagelige veje — at jeg og hun stod alene og lænede os op til et vindue, hvorfra man havde udsigt til en have, der hørte til det hus, vi beboede der i Ostia ved Tiberen, hvor vi i stille tilbagetrækkethed efter den lange rejses besvær samlede kræfter til sørejsen. Der førte vi to alene da en vidunderlig samtale med hinanden, og glemmende, hvad der var bagved, men rækkende efter det, som er foran, søgte vi hos dig, du sandhedens Gud, der var os nær, at få at vide, hvorledes de helliges evige liv vil blive, det, som intet øje har set, og intet øre har hørt, og som ikke er opkommet i noget menneskes hjerte.¹⁰ Men vi åbnede vort hjertes mund for at drikke af din kildes himmelske vande, livets kilde, som er hos dig, for at vi, når vi efter evne havde øst deraf, dog i nogen måde kunne gøre os vore tanker om dette store spørgsmål.

Og da vor samtale var nået så vidt, at ingen nok så stor sanselig lyst, der dog trods al glans vedbliver at tilhøre den legemlige verden, syntes os værdig til at sammenlignes med det evige livs herlighed, ja end ikke til at nævnes i sammenhæng dermed, hævede vi os med endnu mere brændende længsel op til Gud selv, idet vi trin for trin gennemvandrede hele den legemlige verden og himlen selv, fra hvilken solen og månen og stjernerne lyser over jorden. Og mens vi således overvejede og beundrede dine gerninger og talte med hinanden om dem, vendte vi os på vor vej opad mere og mere indad, og således nåede vi til vore sjæle, ja vi gik videre, så at vi kom til det land, hvis overflod aldrig slipper op, hvor du for evigt nærer Israel med sandheden, og hvor visdommen¹¹ er livet, ved hvilken alt bliver til, både det, der har været, og det, der skal komme, mens den selv ikke er blevet til, men den er således, som den har været, og således vil den stadig vedblive at være. Ja snarere må man sige, at den ikke har nogen fortid eller fremtid, men kun nutid, fordi den er evig. Thi fortid og fremtid har intet med det evige at gøre. Og mens vi talte således og higede efter den, berørte vi den ganske let med vort heftigt bankende hjerte; så sukkede vi og efterlod der vor ånds førstegrøde, og derefter vendte vi tilbage til det sted, hvor ordet både har begyndelse og ende, og gav os igen til at tale med lydelige ord. Og hvad kan lignedes med dit ord,¹² o Herre, der uden at ældes bliver i sig selv og for fornyer alt.

Og således sagde vi da: "Når engang de kødelige lidenskaber forstummer, når de brogede billeder af jorden og vandene og luften forstummer, og endog sjælen bliver stille og hæver sig over sig selv ved ikke længere at skænke sig selv en tanke, når drømme og indbildningskraftens indskydelser forstummer, når hvert ord og hvert tegn og alt, hvad der opstår og forgår, helt forstummer for os — thi alle disse ting siger jo til den, der har øre at høre med: "Vi har ikke skabt os selv, men han, der bliver til evig tid, har skabt os"¹³ — når de så efter disse ord bliver tavse, fordi de nu har fået os til at lytte til ham, der har skabt dem, og han nu selv taler, ikke gennem alle disse ting, men med sin egen mund, så at vi hører hans ord, ikke ved et menneskes tunge eller en engels røst, ikke ved torden fra skyerne eller ved gådefulde lignelser, men således at det nu er ham selv, vi hører, ham, som vi elsker i alle disse ting, uden at de nu længere

¹⁰ 1. Kor. 2,9

¹¹ *Visdommen*: omskrivning for logos (ordet), Kristus.

¹² Logos, dvs. Kristus

¹³ Ps. 100,3-5

5 taler med, ligesom vi i dette øjeblik har hævet os op og på tankens hurtige vinger er nået frem til den evige visdom, der uforanderligt bliver ved at bestå over alt andet; når denne tilstand bliver ved at vare, og de andre så langt ringere syner holdes borte fra os, og dette ene river be-
skueren med sig, helt betager ham og overvælder ham med åndelige glæder, så at det evige liv er som dette øjeblikks åndelige skuen, som vi har gået og sukket efter — vil da ikke det ord blive opfyldt: "Gå ind til din Herres glæde?" Og hvornår vil det ske? Mon ikke når vi alle skal opstå, men ikke alle skal forvandles?¹⁴

10 Således talte jeg, om end ikke på denne måde og med disse ord; dog ved du, Herre, at den dag, da vi talte om dette med hinanden, og denne verden med alle dens glæder, svandt bort, da sagde hun disse ord: "Min søn, hvad mig angår, da har jeg nu ingen ting tilbage at glædes ved i dette liv. Hvad jeg mere har at gøre her, og hvorfor jeg er her, det ved jeg ikke; noget håb for denne verden har jeg ikke tilbage. Et var der, for hvis skyld jeg gerne ville blive endnu lidt i dette liv: før jeg døde at se dig som en katolsk kristen. Dette har Gud givet mig i så rigt mål, at jeg også oplever, at du har givet afkald på den jordiske lykke for at være hans tjener. Hvad har jeg her at
15 gøre?"

Confessiones 8.6-8, 11-12; 9.4, 10: H. Haar: *Kirkehistoriske læsestykker*, 2. udg., Kbh. (1921) s. 51-57, J. Pedersen: *Augustin*, Kbh. (1965) s. 63-66, 70

¹⁴ Anden læsemåde end den danske bibeloversættelse, jf. 1. Kor. 15, 51